

Peilingen

Mededelingenrubriek

N.B. Zie voor meer berichten ook de website van de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis: www.waterstaatsgeschiedenis.nl

Stoomgemaal Mastenbroek

Het stoomgemaal Mastenbroek aan de Kamperzeedijk oost bij Genemuiden (zie afbeelding) bestaat volgend jaar honderdvijftig jaar. Het middelgrote poldergemaal zou tot 1961 in dienst blijven. Toen werd het vervangen door het elektrische gemaal De Venerite. Een actieve bedrijfsperiode van ruim een eeuw is voor een stoomgemaal uitzonderlijk lang, en misschien is het zelfs wel het stoomgemaal met de meeste dienstjaren. Ter vergelijking: het nog regelmatig productieve stoomgemaal Ir. Wouda (1920) bij Lemmer doet nu ruim tachtig jaar dienst.

Voor Mastenbroek is 2006 weliswaar een jubileumjaar, maar één met een handicap. De koppen van de houten palen waar een deel van de fundering van het gemaal op staat, zijn aangetast. Door de aanpassing van het waterpeil in de afgelopen decennia zijn de houten palen steeds verder boven water komen te staan. Bij het overleg over een restauratie zijn de stichting stoomgemaal Mastenbroek, de provincie Overijssel, het Waterschap Salland, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in Zeist en de restauratie-architect betrokken. Voordat er definitief tot een restauratie wordt besloten, zal er door het Hout Research Instituut in Wageningen eerst een aanvullend onderzoek worden gedaan. Er wordt over gedacht om rondom het gebouw een 'broek' te maken en daar het gebouw in te hangen. Als een restauratie binnen afzienbare tijd onafwendbaar is, dan kan het



jubileumjaar dienen als start voor een actie om de benodigde gelden bijeen te brengen.

Het probleem van Mastenbroek is dat de schepraderen het water keurig kunnen opmalen, maar dat het vervolgens niet buiten het gebouw kan worden uitgeslagen omdat er in 1961 een betonnen muur voor de schepraderen is geplaatst en de bladen van de schepraderen zijn ingekort. Opgeschept water wordt dus nog slechts rondgepompt. Met de kostbare restauratie voor de deur zou het stoomgemaal weer bedrijfsvaardig kunnen worden gemaakt. Dat kan door de betonnen muur te slopen, een nieuwe verbinding te maken met de waterloop waarop de Venerite het water uit de polder Mastenbroek uitslaat en door de bladen van de schepraderen weer op lengte te brengen. Zo zou het stoomgemaal Mastenbroek net als het Woudagemaal bij Lemmer een bedrijfswaardig reservegemaal kunnen worden. Tegelijkertijd moet er ruimte blijven voor de museale functie. De bovenbedoelde verbinding naar de waterloop van de Venerite moet tijdens de stoomdagen van het museum gesloten kunnen worden als er geen waterproductie gemalen hoeft te worden.

Ook het maatschappelijk rendement zou onderdeel kunnen worden van het restauratieprogramma. Het gaat hier niet alleen om het behoud van cultuurhistorisch erfgoed maar tevens om een goed werkend voorbeeld van ons industriële erfgoed. Het is veelbelovend dat het Waterschap Salland positief staat tegenover deze restauratie en ook bereid lijkt te zijn het gemaal in geval van calamiteiten weer in gebruik te nemen (*bijdrage: Vincent Erdin*).

Willem van Oranje

Sinds april jongstleden is op de website van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis in Den Haag een data-en beeldbank raadpleegbaar waarin maar liefst 12.600 brieven zijn bijeengebracht uit de correspondentie van Willem van Oranje. Daarmee is voor onderzoekers en andere belangstellenden een schat aan gegevens beschikbaar uit de tweede helft van de zestiende eeuw. De correspondentie van de prins is eenvoudig

doorzoekbaar, ook op waterstaatkundige termen. Onder de correspondenten van Willem van Oranje bevond zich bijvoorbeeld Andreas Vierlingh (ca. 1507-ca. 1579), wiens *Tractaet van dyckagie* een standaardwerk is over de aanleg van dijken. Uit een uitvoerige brief van Vierlingh aan de prins blijkt dat hij, anders dan werd aangenomen, dit onvolledig overgeleverde werk wel degelijk heeft voltooid. In zijn brief zette Vierlingh de prins zijn plannen uiteen om de kustlijn te versterken tegen de Spaanse vijand en tegen het water. Hij betoogde dat door een schuine aanleg van strekdammen niet alleen kosten bespaard konden worden, maar dat ook de golven beter gebroken zouden worden. Het plaatsen van punten op de dammen hinderde bovendien vijandelijke schepen (zie de afb.). De werking van deze methode verduidelijkte Vierlingh aan de hand van tekeningen, zoals op de afbeeldingen hiernaast te zien is voor Walcheren. De correspondentie van Willem van Oranje is toegankelijk via www.inghist.nl.

32



NAP

Op 21 plaatsen in Nederland zijn begin dit jaar borden geplaatst ter markering van de 0 meter NAP-lijn, de onzichtbare kustlijn die diagonaal door het land loopt, van Nieuweschans in Noordoost-Groningen tot het Verdronken Land van Saeftinge in Zuidoost-Zeeland. De viertalige borden zijn geplaatst op een aantal punten waar de NAP-lijn wordt gepasseerd. Een tekening met daarop water, een dijk en een auto maakt duidelijk waarom dijken nodig zijn (*Provinciale Zeeuwse Courant*, 8 februari 2005).